

**Alkoholistiperheessä kasvaminen lapsikertojan
silmin Kreetta Onkelin romaanissa *Ilonen talo***

Kotimaisen kirjallisuuden
kandidaatintutkielma

Laatija:
Senni Kangas

3.3.2036
Turku

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Tekijä(t): Senni Kangas

Otsikko: Alkoholistiperheessä kasvaminen lapsikertojan silmin Kreetta Onkelin romaanissa *Ilonen talo*

Ohjaaja(t): Yliopistonlehtori Kaisa Kurikka

Sivumäärä: 21 sivua

Päivämäärä: 3.3.2026

Tutkielmassani tarkastelen Kreetta Onkelin romaania *Ilonen talo* (1996) ja sen lapsikertojaa. Teos seuraa Tomperin perheen arkea viidentoista vuoden ajan, keskittyen perheen äidin alkoholismiin ja hänen kahden tyttärensä selviytymiseen turvattomassa ympäristössä. Tapahtumat kerrotaan nuoremman tyttären, Ruutin, kertomana, ja lapsikertoja nousee tutkielmassani keskiöön.

Tutkin, miten lapsen näkökulma vaikuttaa niin kerronnan rakentumiseen kuin myös lukijan tulkintaan. Lapsikertojaa tutkiessani hyödynnän sekä klassisen että jälkiklassisen narratologian käsitteitä, joiden avulla tarkastelen kerronnan rakennetta ja lukijan roolia. Lukijan roolia tutkiessani tukeudun reseptiotutkimukseen ja etenkin Wolfgang Iserin teokseen *The Act of Reading* (1978).

Tutkielmani osoittaa, että lapsikertoja jättää kerrontaan aukkoja etenkin kognitiivisten ja kielellisten rajoitusten takia. Kerrontaan jäävät aukot siirtyvät lukijan täydennettäviksi, jolloin merkitykset rakentuvat lukijan tulkinnan kautta. Kertojan kasvaessa myös kerronta muuttuu kuvailevammaksi, eikä nuoren iän tuomat rajoitteet enää samalla tavoin ohjaa kerrontaa.

Alkoholismi nousee niin teoksen kuin tutkielmani keskiöön. Tarkastelen, kuinka lapsikertoja kuvaa ympärillään tapahtuvaa alkoholin ongelmakäyttöä ja kuinka addiktioyhteyden ylisukupolvisuus näkyy teoksessa. Esitän, että teos rikkoo alkoholismista kertovan kirjallisuuden traditioita nostamalla keskiöön naisten alkoholismin.

Avainsanat: lapsikertoja, alkoholismi, Kreetta Onkeli

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Teoreettinen kehys	5
2	Lapsi kertojana	8
2.1	Kerronta, joka kertoo kaiken ja ei mitään	8
2.2	Kertojan kasvaminen	11
3	Alkoholiperheestä kertominen	13
3.1	Alkoholismi lapsikertojan näkökulmasta	13
3.2	Alkoholismin ylisukupolvisuus	16
4	Lopuksi	18
	Lähteet	19

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Kreetta Onkelin esikoisromaani *Ilonen talo* (1996, myöhemmin IT) kertoo Tomperin perheen arjesta viidentoista vuoden ajan. Teos käsittelee etenkin perheen äidin alkoholisoitumista ja hänen kahden tyttärensä keinoja selvitä turvattomassa ympäristössä. Tapahtumat kuvataan perheen nuoremman tyttären, Ruutin, kertomana, ja lapsikertojan kerronta pomppii tapahtumasta toiseen. Tutkielmassani pohdin, kuinka kasvavan lapsen näkökulma vaikuttaa kerrontaan, mitä asioita lapsikertoja huomioi ja mitkä asiat jäävät huomioimatta.

Romaani sijoittuu 1970- ja 1980-lukujen Luhankaan. Perheen lapsien ympäristö on epävakaa, heidät otetaan välillä vuosiksi huostaan ja turvallisia aikuisia ei loppujenlopuksi ole. Silti he käyvät koulussa ja pitävät huolta sekä toisistaan että perheen talosta. Tyttäret löytävät jotain hyvää lähes kaikesta, jopa oman äitinsä kommelluksista. Ruut-kertoja keskittyy itsensä lisäksi myös ympäröiviin aikuisiin, lapsiin ja tapahtumiin. Tutkin, miten lapsi kokee alkoholin vaikutteisen ympäristön verrattuna muihin teoksen tapahtumiin.

Lähestyn *Ilosta taloa* kuvauksena alkoholistiperheestä, jossa vanhempien riippuvuus jäsentää perheen arkea. Kiinnitän huomiota siihen, että teoksen keskiössä on alkoholia käyttävä äiti. Tarkastelen naispuolisen vanhemman alkoholismia ja lasten kokemusta suhteessa aiempaan kirjalliseen traditioon. Teoksessa riippuvuus rakentuu kerronnassa sekä temaattisesti että rakenteellisesti, sillä lapsikertojan kuvaus alkoholismista vaikuttaa alkoholismien näkyvyyteen. Teoksessa näkyy myös alkoholismien ylisukupolvisuus, kun Ruutin isosisko Birge alkaa käyttää alkoholia runsaasti.

Teoksen ympärille syntyi nopeasti keskustelua julkaisun jälkeen, erityisesti sen aiheiden ja kirjailijan elämään viittaavien teemojen vuoksi. Julkisesta keskustelusta huolimatta *Ilosta taloa*, ja muutakin Onkelin tuotantoa, on tutkittu hyvin vähän. Ohjaaja Maria Ruotsala adaptoi teoksen samannimiseksi kolmiosaiseksi draamasarjaksi vuonna 2006, jonka myötä teosta alettiin tutkimaan adaptaatiotutkimuksen kautta. Esimerkiksi Niina Tiaisen pro gradu - tutkielma ”Iloset talot : vertaileva adaptaatiotutkimus Maria Ruotsalan Ilonen talo - filmatisoinnista ja sen suhteesta Kreetta Onkelin samannimiseen romaaniin” (2016) käsittelee nimensä mukaan teoksen adaptoitumista draamasarjaksi. Tutkimukseni teemoja, alkoholismia ja lapsikertojaa, on tutkittu paljon maailmanlaajuisesti ja eri tieteenaloilla. Yhdistän

tutkimuksessani jotain, mitä ei ole tutkittu lähes lainkaan, johonkin, mistä löytyy tutkimusta loputtomasti.

1.2 Teoreettinen kehys

Kertojan tutkimus liittyy usein vahvasti narratologiaan, jonka päätavoitteena on tutkia etenkin kerronnan eri muotoja ja rakenteita. Klassinen narratologia tarkastelee ennen kaikkea kertomusten ajallista rakentumista, tarinan ja diskurssin välistä eroa, kerronnan ääniä ja fokalisointia sekä fiktion sisäisiä kertojahierarkioita. Jälkiklassisessa narratologiassa taas keskitytään tekstien sijaan lukijan kokemukseen, tulkinnan tapoihin ja kertomusten ideologisuuteen. Sekä klassisen että jälkiklassisen narratologian juuret ovat strukturalismissa, eli molemmissa kertomusta tarkastellaan kokonaisuutena, jota voidaan analysoida käsitteellisesti ja systemaattisesti. Vaikka jälkiklassinen narratologia laajentaa näkökulmaa lukijaan ja ideologisiin merkityksiin, se nojaa yhä klassisen narratologian käsitteistöön ja rakenteelliseen ajattelutapaan. (Lehtimäki 2024.) Tutkiessani kertojaa nojaudun etenkin jälkiklassiseen narratologiaan, sillä näen kontekstin ja lukijan suurena osana kertojan ja kerronnan syntyä. Käytän kuitenkin esimerkiksi klassisen narratologin Gérard Genetten käsitteitä kertojaan liittyen, sillä jälkiklassinen narratologia kietoutuu yhteen klassisen narratologian kanssa. Tutkielmassani korostuu myös retorinen kertomusteoria etenkin tulkinnallisuuden ja lukijuuden kautta.

Lisäksi tutkin *Ilosen talon* lapsikertojaa epäluotettavaan kertojaan pohjautuvan kertomustutkimuksen kautta. Käytän tutkimuksessani etenkin kirjallisuudentutkijan Ansgar Nünningin (1999) ajatusta siitä, että epäluotettava kertoja ei ole tekstissä objektiivisesti oleva ominaisuus, vaan se syntyy lukijan tulkinnassa. Nünning näkee, että lukija päättelee kertojan epäluotettavuuden kertojan esityksen ja tekstin muiden vihjeiden tai kulttuuristen normien välisistä ristiriidoista. Epäluotettavaa kertojaa on tutkittu perinteisesti sisäistekijän käsitteen kautta, joka on alun perin kirjallisuustieteilijä Wayne C. Boothin käyttöön ottama käsite. Booth (1983, 151) määrittelee sisäistekijän käsitteen siten, että kirjailija ja tekstissä rakentuva tekijähahmo eroavat toisistaan. Teosta kirjoittaessaan kirjailija ei siirrä omaa persoonaansa suoraan, vaan rakentaa tekstin kautta tietynlaisen ideaalisen version itsestään, mikä ilmenee sisäistekijänä. Nojaudun tutkielmassani enemmän Nünningin näkemykseen, jonka mukaan epäluotettavuutta ei tulisi ensisijaisesti selittää implisiittisen tekijän arvojen avulla, vaan tarkastelemalla tekstin kokonaisuutta ja lukijan tulkintaprosessia. Tämän vuoksi jätän

sisäistekijän käsitteen tutkimukseni ulkopuolelle sekä teoreettisista että tutkimuksen laajuuteen liittyvistä syistä.

Tutkin *Ilosen talon* lapsikertojaa etenkin ”näyttämisen” (*showing*) ja ”kertomisen” (*telling*) käsitteiden avulla, joita on käytetty eri muodoissa jo Platonin kirjoituksissa (ks. Lehtimäki 2022, 16–17). Näyttämisessä tapahtumat nimensä mukaan näytetään, eli esitetään suoraan lukijan havaittavaksi esimerkiksi dialogin tai toiminnan kautta. Kertomisessa kertoja sen sijaan selittää tai referoi tapahtumia, jolloin tapahtumat välittyvät lukijalle kertojan tulkitsemina. Näistä kahdesta näyttäminen jättää lukijalle enemmän tulkittavaa, sillä silloin kerronnassa ei ole mukana kertojan tulkintaa. (Booth 1983, 3–20.)

Ilosen talon lapsikertojan kerronta on paljolti näyttämistä, minkä takia lukijan täytyy tehdä omia tulkintoja kerronnasta (ks. Luku 2). Tutkiessani lukijan merkitystä nojaudun etenkin reseptiotutkimuksen teoreetikon Wolfgang Iserin (1978) ajatukseen siitä, että lukeminen on vuorovaikutusta tekstin ja lukijan välillä. Iser esittää, että kaunokirjallisten tekstien rakenteet ohjaavat tekstin vastaanottoa, mutta kaunokirjallisuuden monitulkintaisuuden vuoksi merkitykset muodostuvat vasta lukemisen aikana. Lapsikertojan kerrontaan jää kohtia, joissa tapahtumien taustat tai tarkoitukset eivät tule suoraan esille. Reseptiotutkimuksessa tällaisia avoimia kohtia tarkastellaan kerronnan aukkoina, jotka lukija täydentää omalla tulkinnallaan. Lapsikertojaa analysoitaessa onkin tarpeen huomioida myös ne tulkinnalliset ratkaisut, joita lukija tekee näitä aukkoja täyttäessään.

Käytän tutkimuksessani myös kirjallisuudentutkijan Gérard Genetten (1980) käsitteitä kertojan taustoittamisessa, esimerkiksi käsitellessäni kerronnan aikamuotoa ja kertojan suhteesta teoksen tapahtumiin. Hyödynnän erityisesti autodiegeettisyyden käsitettä sekä Genetten näkemyksiä kerronnan aikatasoista tarkastellessani, miten kertojan oma osallisuus ja preesensissä tapahtuva kerronta vaikuttavat lukijan tulkintaan.

Lähestyn teoksen aiheita sosiologisesta näkökulmasta. Etenkin alkoholismia ja lapsikertojaa käsitellessäni nojaudun sosiologisiin lähteisiin, sillä kohdeteokseni maailma vastaa meidän maailmaamme. Alkoholismia käsitellessäni puhun alkoholistiperheestä, jolla tarkoitan perhettä, jossa toisella tai molemmilla vanhemmista on alkoholiongelma. Käyttäessäni käsitettä alkoholiongelma tarkoitan sairautta, jossa ihminen on riippuvainen alkoholista. Tarkkaillessani teoksen alkoholismia käytän kirjallisuudentutkimuksen lisäksi etenkin Tarja Orjasniemen ja Anne Kurvisen artikkelia ”Häpeän päivät, pelon yöt – Lapsuuden kokemuksia

ongelmajuovista vanhemmista” (2017), sillä on perusteltua olettaa, että *Ilosen talon* hahmot ja tapahtumapaikat ovat vastaavia teoksen ulkopuolisiin hahmoihin ja paikkoihin.

2 Lapsi kertojana

2.1 Kerronta, joka kertoo kaiken ja ei mitään

Ilosen talon kerronta on minä-muotoista ja autodiegeettistä, koska teoksen lapsikertoja Ruut toimii myös teoksen päähenkilönä. Lukija saa tietoa teoksen tapahtumista ainoastaan Ruutin näkökulmasta, jossa muiden henkilöihahmojen kokemukset suodattuvat autodiegeettisen kertojan kautta, eli kertoja kertoo omaa tarinaansa ja toimii sen päähenkilönä. (ks. autodiegeettisyydestä Genette 1980, 245.) Kun kertojana on lapsi, kerronta on rajattua etenkin kognitiivisesti ja kielellisesti.

Lapsikertoja voidaan nähdä epäluotettavana kertojana. William Rigganin (1982) mukaan esimerkiksi kertojan naiivius voi tehdä hänestä epäluotettavan. Lapsikertojalle naiivius on hyvin yleistä, sillä heidän kokemuksensa maailmasta eroaa paljolti aikuisten kokemuksesta. Lapsikertoja ei ole kuitenkaan tahallaan epäluotettava tai yritä johtaa kerronnallaan harhaan, vaan kognitiivisten ja kielellisten rajoitusten takia kerronta muuttuu epäluotettavaksi. Lapsikertojaa voisi siis kuvata tahattomasti epäluotettavaksi.

Kerronta on lisäksi preesens-muotoista eli teoksen tapahtumat tapahtuvat kerrontahetkellä. Genette (1980, 216–218) kuvaa tätä samanaikaiseksi kerronnaksi, jossa kertomisen aika ja tapahtuma-aika limittyvät. Ajallisen etäisyyden puuttuminen voi lisätä kokemusta välittömyydestä ja vaikuttaa siihen, miten lukija kokee kertojan läsnäolon. Etenkin *Ilosen talon* kerronta jättää paljon tilaa lukijan tulkinnoille, sillä kaikkia tapahtumien taustoja tai merkityksiä ei selitetä.

Kerronta, joka jättää paljon tulkitsemisen varaan, kasvattaa lukijan merkitystä. Ansgar Nünningin (1997, 100–101) mukaan lukijan arvostelukyky, psykologinen ymmärrys sekä tieto moraalisisista normeista ja kirjallisista konventioista vaikuttaa epäluotettavan kerronnan tulkintaan. *Ilosta taloa* voi siis tulkita monella eri tavalla riippuen lukijasta, esimerkiksi lapsen ja aikuisen tulkinta teoksesta eroaisi paljon toisistaan.

Ruutin kerronta on enemmän näyttämistä (showing) kuin kertomista (telling) (ks. Lehtimäki & Mäkikalli 2024, 113). Hän ei kuvaile esimerkiksi ympäristöä tai tunteita yhtään enempää kuin mikä on pakollista kertomisen vuoksi. Tämä tulee esille Ruutin kerronnassa etenkin hänen astuessa uuteen tilaan ja tavatessaan uusia ihmisiä, esimerkiksi hänen kertoessaan ensimmäistä kertaa sijaisperheestä ja -kodista:

Sijaisissä kirjoittaa työhuoneessa. Se nousee ylös. Sillä on hiihtopuku päällä. Se urheilee joka päivä. [– –] Sijaisäiti uskoo Jumalaan. [– –] Sijaisissä ei nuku ikinä. [– –] Meidän huone on alakerrassa. (IT 49–50.)

Ruut kuvaa sijaisvanhempia ainoastaan heidän tapojensa ja tekojensa kautta: sijaisissä on urheilullinen ja sijaisäiti on uskovainen. Heitä ei kuitenkaan kuvailla ulkonäöllisesti lainkaan. Sijaisissä päällä oleva hiihtopuku mainitaan, mutta hiihtopukuunkaan ei liitetä minkäänlaisia adjektiiveja.

Ruutin kokemusmaailma tuodaan esille ainoastaan hänen oman ajatuskulkunsa ja kerronnan kautta. Lapsikertojan kerronnallinen rajallisuus ilmenee naiiveina tulkintoina ja puutteellisenä ymmärryksenä monimutkaisista asioista. Narratologisesti tämä on ymmärrettävissä kertojan näkökulman rajoituksena (Nünning 1999, 60–63). Naiivius tuodaan kertojaan etenkin kielen avulla, jossa lauseet ovat lyhyitä ja sanat ovat sopimattomia joko lapsen suuhun tai tapahtuvaan tilanteeseen. Esimerkiksi teoksen kohtausta, jonka aikuinen lukija osaa tulkita seksuaaliseksi väkivallaksi, tai ainakin hyvin epäilyttäväksi, näyttäytyy Ruutin näkökulman kautta erilaiselta:

Auto on täynnä miehiä. Miehet kantavat äidin makuukamariin. [– –] Miehiä on kuusi tai seitsemän. [– –] Näen ovenraosta, kuinka miehet vetävät äidiltä housut pois. - On sillä Aurilla karvanen vittu, sanoo joku. [– –] Miehet käyvät kamarissa jokainen, vuoronperään. Minä otan vaatehuoneesta isän vanhat riipuntarenkaat ja käyn lyömässä niillä yhtä miestä takapuolelle joka nousee ja laskee äidin päällä. [– –] Itken, Birgekin itkee. (IT, 20–21.)

Ruut kokee tilanteen epämukavaksi ja itkee tapahtuneen jälkeen. Tapahtuma on traumaattinen, mutta hänellä ei ole sanoja tai halua kertoa omista tunteistaan tarkemmin. Lapsikertoja ei myöskään kuvaile tapahtunutta tarkasti, vaan kertoo ainoastaan sen, mitä on tapahtunut. Tällaisissa kohtauksissa kertojan valta tulee esille: hän päättää, mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta. Jos Ruutilla olisikin sanat kertoakseen omista tunteistaan, hän voisi auttaa lukijaa kertomalla itkun aiheuttaneen syyn. Lukija joutuu käyttämään paljon kohtauksessa annettuja tietoja ymmärtääkseen, miksi Ruut ja Birge itkee, ja parhaimmillaankin lukijan johtopäätös on pelkkä arvaus. Lukija ei voi tietää varmaksi sellaista, jota ei ole sanottu. Toisaalta lukija ei välttämättä voi tietää varmaksi mitään, mitä minä-kertoja sanoo, sillä kaikki minä-kertojan kerronta on subjektiivista.

Sekä lyhyet virkkeet että tunnepohjaisten ja kuvailevien sanojen puuttuminen saavat kohtauksen tuntumaan kliiniseltä. Kun tapahtuma kuvataan kliinisesti, lukijalle ei synny kokonaista kuvaa tapahtuman ilmapiiristä. Lukijan empatiaa voidaan herätellä esimerkiksi vetämällä lukijaa lähelle joko tapahtumia tai henkilöihahmoja. Kun adjektiivit tai erisnimet

puuttuvat kohtauksesta, lukija jää kauemmas miehistä, mutta pääsee lähemmäksi Ruutia ja Birgeä, jotka itkevät tapahtuneen jälkeen. Toisaalta preesens-muoto edelleen vahvistaa lukijan tunnekokemusta, koska raiskaus kuvataan tapahtumahetkellä.

Toisaalta kuvailun poisjättäminen kerronnassa etäännyttää kertojaa tapahtumista. Adjektiivieihin liittyy usein jonkinlainen tunnesidos, joka kuvaa puhujan ajatuksia ja suhdetta kuvattavaan asiaan (Martin & White 2005, 42–45). Esimerkiksi sanat ”mukava” tai ”kauhea” antavat lukijalle tietoa kertojan ajatusmaailmasta. Samalla tavalla adjektiivien poissaolo etäännyttää myös lukijan tapahtumasta. Miehiä ei kuvata adjektiiveilla ollenkaan, vaan he jäävät lukijoille kasvottomiksi ja etäisiksi.

Teoksen kerronnassa painottuu lapsen kognitiivinen rajallisuus. Ruut ei reflektoi kokemusta tai kuivaile omia tuntemuksiaan tarkemmin. Hän mainitsee itkevänsä, mutta ei painota tai edes mainitse itkun syytä, vaan se jää lukijalle analysoitavaksi jo annetuista tiedoista. Lasten itku on yksi tunneilmaisun varhaisista muodoista ja liittyy usein perustunteiden kokemuksiin, kuten pelkoon, suruun tai kipuun (Denham 1998). Lukija ei voi varmaksi tietää, itkeekö Ruut esimerkiksi surun tai pelon takia. Toisaalta lapset eivät aina osaa sanoittaa tunteitaan, minkä takia pelkkä toiminnan kuvaaminen tuntuu luonnolliselta lapsikertojalle.

Teoksen kerronta on kielellisesti lapsenomaista ja pinnallista, etenkin Ruutin ollessa nuorempi. Lapsikertojalla ei ole sanoja kuvaamaan tiettyjä tapahtumia, milloin se sekä kätkee että paljastaa aikuisten maailman (Nikolajeva 2002, 58). Lukija joutuu, etenkin kertojan ollessa nuorempi, lukemaan paljon rivien välistä ja tulkitsemaan kerronnan piilomerkityksiä: ”Isä – – ei löydä lääkepurkkia joka hänet parantaisi. Isä viedään toiseen sairaalaan. Se tekee siellä linnunpönttöjä ja kynttilänjalkoja.” (IT 10.) Lukijan oletetaan tietävän, että perheen isä ei ole sairaalassa fyysisten ongelmien vuoksi. Toisaalta lukija ei voi heti olettaa, että Ruut ei tietäisi sairaalan viittaavan mielisairaalaan käyttäessään samoja sanoja kuin hänen ympärillään olevat aikuiset. Myöhemmin Ruut viittaa sairaalaan mielisairaalaan: ”– – [M]inun opettaja, on parantumassa samassa mielisairaalassa kuin isäkin oli.” (IT, 23.) Hyvin nuoren lapsen sanavarastoon ei myöskään välttämättä kuulu esimerkiksi ”sahti” tai ”känni”. Ruut kuitenkin käyttää molempia kuvaillessaan ympärillään olevia aikuisia ja tapahtumia: ”Isä on kannissa. [- -] Se juo äidin ja Nennan ja Paukun kanssa sahtia.” (IT 5, 9.)

Kotona käytetty kieli vaikuttaa suoraan lapsen kielenkäyttöön (Rontu 2004, 226). Ruutin vanhemmat eivät tuo omia tunteitaan terveellisesti esiin, mikä voi selittää sen, miksi Ruut ei kerronnassaan tuo omia tunteitaan esiin. Kirjassa on jatkuva teema surusta, mitä ei

sanallisteta. Esimerkiksi Ruutin ikävöidessä äitiänsä hän ei käytä sanaa ”ikävä” tai mitään synonyymia sille: ”Tympii lihavat akat, mummon ikävät puheet. Tulisi äiti takaisin jo.” (IT 32.) ”Ikävä” esiintyy kohtauksessa ainoastaan kuvaamaan jotain ärsyttävää tai kamalaa, mutta ei kaipuuta.

2.2 Kertojan kasvaminen

Teoksen edetessä Ruut vanhenee ja näin ollen myös kerronta muuttuu. Lukija voi olettaa, että kaikki kertomatta jätetyt yksityiskohdat ovat täysin tietoisia valintoja kertojalta, eikä syynä ole esimerkiksi kielelliset tai kognitiiviset rajoitukset. Oletetaan, että myöhäisteini-ikäisellä ja aikuisella kertojalla on kyky sanoittaa omat tunteet ja reflektoida teoksen tapahtumia.

Vanhempi Ruut kertoo tilanteista, eikä vain näytä niitä, toisin kuin nuorempi Ruut. Hän kuvailee enemmän ympäristöänsä ja teoksen henkilöitä, eli näyttämisen sijasta hän kertoo tapahtumista:

Koko elämänsäkö hän on maannut tässä muovipäällysteisellä lattialla janoisena, nälkäisenä, allensa tehneenä? Eikö kusi olekin haissut hänessä aina näin? Hän ei ole saanut syödä ruokapöydässä koska on haissut pahalle ja hampaaton suu on jauhanut ruokaa muusiksi niin rumasti. Kahdeksankymmentä peltotyövuotta tässä hänen laihaan ruumiinsa päällä makaamassa. Ääniä, ulkona pelaavien lasten ääniä. – – Hän on kalju käytöstä poistettu työmies makaamassa keskellä päivää ylösnousun jälkeen. (IT 125.)

Ruut kertoo tapahtuman kuvaillen papan ulkonäköä ja tuntemuksia sekä ulkona kuuluvia ääniä, mikä osoittaa kertomisesta. Kun vertaa kyseistä tapahtumaa esimerkiksi Ruutin isän kuolemaan, on ero kuvailemisessa selkeä:

Isä makaa tuvan sohvalla eikä herää vaikka kutitan jalkapohjista ja nostan silmäluomet auki. – – Isän housut ovat märät, samoin patja. Lattialla sohvan vieressä on tyhjä viinapullo. Nostan sen pystyyn. (IT 11.)

Kun Ruut kertoo isänsä kuolemasta, hän kertoo ympäriltään ainoastaan sen, mikä on toiminnalle välttämätöntä. Esimerkiksi sohvan vieressä oleva tyhjä viinapullo yhdistyy Ruutin toimintaan hänen nostaessaan sen pystyyn. Viinapullo on lukijalle merkittävä tieto isän kuolemaan liittyen, mutta Ruut ei reagoi siihen, tai ei ainakaan kerro reagoivansa pulloon lainkaan. Kun kerronta muuttuu enemmän kuvaukselliseksi, se näyttää kertojan kielellisen ja kognitiivisen valmiuden kuvailemaan ympäristöään. Vanhemmalla Ruutilla on sekä kuvailuun tarvittava sanavarasto että kognitiivinen kyky ymmärtää ulkoiset asiat tärkeäksi osaksi kerrontaa. Voidaan siis olettaa, että vanhempi Ruut ymmärtää esimerkiksi henkilöiden ulkonäön tai huoneen huonekalut merkittäväksi tiedoksi.

Vanhemman Ruutin kerronnassa on mukana myös paljon tunnepohjaisia sanoja, jotka ovat harvassa nuoremman Ruutin kerronnassa. Kasvaessaan Ruut kuvailee omia toiveita ja tunteita osana kerrontaa: ”Sytytän tulet hellaan. Vaikka keittiö on likainen ja toiset huoneet vanhanaikaisia, pidän näistä huoneista enemmän kuin mistään muista huoneista.” (IT 103.) Samalla, kun Ruut kertoo sytyttäneensä tulet hellaan, hän kuvailee sekä keittiötä ja ”toisia huoneita” että omia tunteitansa huoneita kohtaan. Tämä kertoo lukijalle Ruutin arvomaailmasta: vaikka huoneet eivät ole siistejä tai uusia, ne ovat silti Ruutilla tärkeimmät.

Myös seksuaalissävytteiset sanat muuttuvat Ruutin kasvaessa, mutta eri päin kuin esimerkiksi tunnetta kuvailevat adjektiivit. Ruutin ollessa nuori hän käyttää kerronnassaan ”vittu” ja ”tissit” sanoja, mutta hänen kasvaessaan esimerkiksi seksi ilmaistaan kiertoilmaisuin: ”Tiedän että Birge on sen kanssa ollut sillä tavalla vanhainkodin liinavaatevarastossa kun Birge oli siellä apulaisena.” (IT 118–119.) Ruutin vanhetessa hän on saanut lisää tietoa maailmasta ja tietää nyt, mitä seksuaaliset sanat tarkoittavat. Lapselle ”vittu” ja ”tissit” saattavat olla kehonosia siinä missä muutkin, eikä niillä ole mitään erikoista yhteyttä mihinkään. Tällaiset sanat tulevat helposti lapsen kielenkäyttöön mukaan, kun hän kuulee niitä ympärillään.

Toisaalta myös kokemukset muokkaavat ihmisen kielenkäyttöä. Ruut todistaa nuorena lapsena oman äitinsä raiskauksen, jonka aikana yksi raiskaavista miehistä sanoo sanan ”vittu” kuvaillessaan naisen ulkoisia sukupuolielimiä. Voidaan tulkita, että tämän tapahtuman näkemisen jälkeen Ruut yhdistää kyseisen sanan johonkin ahdistavaan ja epämuokavaan tilanteeseen, eikä hän sen takia halua käyttää sitä enää ollenkaan.

Koska lapsikertoja mielletään usein epäluotettavaksi, lukija voi olettaa, että kertojan kasvaessa myös luotettavuus kasvaa. Kertojan oletetaan olevan kykenevä reflektoimaan ja sanoittamaan tapahtumia, eikä kognitiivisia rajoituksia ole enää, tai niitä ei ainakaan voi selittää iällä. Toisaalta kognitiivisten rajoitusten poissaolo luo minä-kertojalle uusia tapoja olla epäluotettava. Ruut voi tietoisesti jättää kertomatta asioita, jotka eivät sovi hänen tarinaansa tai hän ei halua muuten vaan kertoa niitä. Tällöin tahattomasti epäluotettavasta kertojasta syntyy perinteinen, tietoisesti epäluotettava kertoja. Lukijan täytyy enemmän analysoida lukemaansa ja pohtia, onko kerrotut tapahtumat oikeasti tapahtuneita vaiko ei. Toisaalta tahattomasta epäluotettavasta kertojasta ei aina synny epäluotettavaa kertojaa kertojan kasvaessa. Voidaan olettaa, että aikuisella kertojalla on enemmän valtaa vaikuttaa tietoisesti kerrontaan, minkä seurauksena hänellä on myös mahdollisuus olla täysin luotettava kertoja.

3 Alkoholiperheestä kertominen

3.1 Alkoholismi lapsikertojan näkökulmasta

Alkoholin käytöstä ja alkoholismista on kirjoitettu jo vuosisatoja, mutta niin kirjailijat kuin alkoholia kuluttavat hahmot ovat olleet pääosin miehiä (ks. esim. Launis 2006). Kuitenkin *Iloessa talossa* keskitytään etenkin Ruutin äidin, Aurin, alkoholin käyttöön. Teos eroaa alkoholismia käsittelevän kirjallisuuden traditiosta siinä, että keskiössä on alkoholia käyttävä nainen. Iso osa teoksen tapahtumissa alkoholilla on osansa, sillä sekä Ruutin isä että äiti käyttävät alkoholia niin paljon, että sitä voidaan kutsua alkoholismiksi (ks. esim. Häkkinen 2023).

Ruut on kasvanut alkoholin ympäröimänä. Tutkimusten mukaan viisivuotias lapsi osaa kertoa alkoholin vaikutuksista (Voogt ym. 2017), ja Ruutin kerronnastaan huomaa, että hän on tietoinen, kuinka alkoholi vaikuttaa eri ihmisiin eri tavoin. Esimerkiksi isän ollessa humalassa hän mainitsee, kuinka isä on aina väsynyt juotuaan alkoholia ja samalla vertaa omaa isäänsä kaverinsa isään: ”Isä nukkuu keskellä päivää. Isä on kännissä. Silloinhan aina nukuttaa. Luhangassa on yksi Nenna Kukkonen. Sen isä on kännissä vihainen.” (IT 5.) Ruut osaa eriyttää alkoholin vaikutuksen hänen omaan isäänsä verrattuna Nenna Kukkonen isään.

Toisaalta Ruut ei kuvaile alkoholismia pelkästään alkoholin tai juomisen kautta, vaan myös muiden tapahtumien kautta. Kun Auri alkoholisoituu, hän katoaa kotoaan useiksi päiviksi, joskus jopa viikoksi. Ruut ei ainakaan sanallista, että ymmärtäisi alkoholismia ja katoamisen välisen yhteyden, mutta hän kertoo äitinsä katoamisen olevan säännöllinen tapahtuma. Alkoholismia ja katoamisen välisen yhteyden ymmärtäminen jää siis lukijalle, sillä sitä ei tuoda kerronnassa suoraan. Ensimmäisen kerran, kun Auri ei tulekaan aamulla kotiin, Birge lähtee etsimään äitiänsä baarista. Kun katoamiset jatkuvat, Ruut ja Birge tottuvat yksinoloon ja luottavat, että äiti tulee jossain vaiheessa kotiin. Tällainen jatkuva katoilu kertoo arvaamattomuudesta, minkä aikuinen lukija osaa yhdistää alkoholismiin.

Lasten koti on turvaton, koska he eivät voi luottaa siihen, että äiti olisi aina kotona tai auttamassa heitä. Ruut joutuu myös pitämään huolta äitistään esimerkiksi lohduttamalla:

- Äidille tulee pahamieli. [– –] Minä menen keittiöön istumaan äidin seuraksi, äidin katse on laskettu maahan, äiti katsoo lattiaa, – –, minäkin katson.
- Älä välitä, sanon äidille.
 - Jos juotaisiin kahvit, äiti sanoo, ja minä korjaan tuvan pöytää sen verran, että saamme katettua sille äidin leipomat joulutortut ja piparkakut. (IT 25.)

Ruutin täytyy lukea oman vanhempansa elekieltä ja analysoida pieniä merkkejä, joiden avulla hän joutuu arvioimaan muiden ihmisten tai ympäristönsä tunnetilaa. Ruut kokee, että on hänen vastuullaan puolustaa ja auttaa äitiänsä, koska Birge ei ota äidin sanomisia ja tunteita niin vakavasti kuin Ruut:

Äiti etsii peilipöydän laatikosta kalastajalankaa, se aikoo mennä liiteriin hirttämään itsensä. Otetaan rauhallisesti, Birge nyt on tuollainen, yritän keksiä, mutta äiti sanoo että jos itkeminen ei lopu niin hän menee ja hirttäytyy.

Käyn kertomassa äidin aikeista Birgelle. Nyyhkiminen taukoaa hetkeksi, mutta sitten Birge epäilee ettei äiti kuitenkaan hirttä itseään. Minä vakuutan että kyllä hirttää. (IT 26.)

Perheen hoivasuhde kääntyy ylösalaisin, kun lapsi joutuu huolehtimaan omasta vanhemmastaan. Lapsuus ja nuoruus nähdään usein aikana, jolloin voidaan tutkia omaa identiteettiä ja olla yhä itsenäisempi, mutta omin ehdoin. Kun lapsi joutuu huolehtimaan vanhemmastaan, hän joutuu laittamaan vanhempansa itsensä edelle. (Siihto & Hokkila 2023.)
Vaikka Ruut ottaa suurimman vastuun äitinsä huolehtimisesta ja lohduttamisesta, Birge joutuu huolehtimaan Ruutista yhä enemmän. Etenkin, kun äiti ei ole kotona, Birge hoitaa sekä taloa että Ruutia:

Minua ei haittaa vaikka äiti ei ole kotona. Birge huolehtii minusta. Se pitää kamarit lämpiminä ja tietää milloin pellit saa sulkea. [– –] Keittiössä Birge paistaa lihaa ja ranskanperunoita. Jälkiruuaksi se on varannut jäätelökakun. (IT 38–39.)

Ruut ja Birge joutuvat ottamaan vastuuta liian nuorena vanhempiensa alkoholismin takia, vaikka he ottavat vastuuta eri henkilöistä. Isän kuolemisen ja äidin alkoholisoitumisen jälkeen Ruut ja Birge joutuvat olemaan hyvin itsenäisiä ja pitämään itse huolta toisistaan. Ruut huomaa jo nuorena, kuinka muut suhtautuvat häneen ja hänen perheeseensä. Esimerkiksi Ruutin opettaja kyselee Ruutilta hänen kotioloistaan, mutta Ruut sulkee opettajan täysin ulkopuolelle:

Äiti ei ole käynyt kotona viikkoon. Mummo soittaa opettajalle. Opettaja kyselee äidistä. Kiemurtelen pulpetissa enkä katso opettajaa silmiin. En tykkää kyselyistä. Ne tahtovat kyselyillään jotain pahaa. – – Pelkään toimenpiteitä. Siksi en kerro että äiti ei ole ollut kotona. (IT 39)

Ruut ei halua kertoa, mitä kotona tapahtuu. Ruut ja Birge ovat olleet jo mummollaan hoidossa, eikä Ruut pitänyt siellä olemisesta. Tämä kokemus on saanut Ruutin tuntemaan, että hänellä on tarpeeksi hyvä olla kotona, eikä halua mennä muualle: ”Opettajalla ei ole oikeutta tulla kotiimme keskellä yötä ja viedä meitä pois sieltä, missä meidän on hyvä olla.” (IT 40.)
Koska Ruutilla ei ole kokemusta muunlaisesta avusta, voidaan olettaa, että hän ei tiedä muita

avun keinoja kuin sijaisvanhemmille muuttaminen. Hän kokee, että apu tarkoittaa vain kotoa pois lähtemistä.

Vaikka Ruut ei halua yllä olevassa kohtauksessa opettajalta apua, hän silti kokee, että hänen perheensä ja äitinsä tarvitsee apua: ”Antaisivat meidän olla rauhassa. Tai auttaisivat äitiä. Mutta ne eivät auta meitä. Ne eivät auta ketään.” (IT 39.) Ruutin kerronnasta huomaa, että hän on kyllästynyt siihen, että hänen perheensä joutuu selviämään yksin alkoholismien keskellä.

Alkoholistiperheessä on hyvin yleistä, että lapsi joutuu vanhemman väkivallan kohteeksi (Orjasniemi & Kurvinen 2017). Myös Ruut ja Birge joutuvat sekä henkisen että fyysisen väkivallan uhreiksi Aurin toimesta:

Äiti työntää sormensa hiuksiini.

– Mistä sinä olet tällaisen pehkon saanut? Voiks tää olla totta?

Nykyäisen pääni eri asentoon. Äiti pitää kiinni minun päästä. [– –]

– Saatanan votakka pullo tänne! Heti! Äiti tarttuu Birgen vaaleisiin hiuksiin ja nostaa sen päätä. – Minun kanssa ei leikitä. (IT 67, 69)

Lainauksen viimeinen lause voidaan nähdä lukijan tulkinnasta riippuen uhkauksena väkivallasta. Ruut ja Birge eivät voi olla rauhassa kotona ilman pelkoa siitä, että Auri suuttuu ja rupeaa väkivaltaiseksi tai uhkailemaan omalla kuolemalla. Itsemurhalla uhkailu kuuluu henkiseen väkivaltaan (THL 2024), mikä heikentää Ruutin ja Birgen turvan tunnetta.

Myös sijaisperheessä sekä Ruut että Birge kohtaavat henkistä ja seksuaalista väkivaltaa:

Sijaisissä menee sohvalle makaamaan. Se laittaa sohvan viereen tuolin ja kääntää minun istua tuolissa ja hangata suksen pohjaan luistoa. Se antaa minulle sijaisäidin sukkahousut ja kääntää hinkata haarakohdalla, koska siitä tulee paras luisto. Se laittaa silmät kiinni. Puolen tunnin päästä se sanoo että riittää. Suksen pohja kiiltää. Toista suksea ei tarvitse hioa, se on tehnyt sen itse. [– –] Silloin kun Birge paistaa lettuja, sijaisissä tykkää siitä. Muuten se tulee illalla huutamaan vessaan kun me pestään hampaita ja muututaan kalpeiksi koska se on niin vihainen. Sijaisissä kokeilee onko Birgen tissit kasvaneet. (IT 51, 53.)

Suksen pohjan hankaamisesta ei kerrota suoranaisesti seksuaalisena väkivaltana, mutta aikuinen lukija voi tulkita kohtauksen sellaisena, missä sijaisissä käyttää valtaansa väärin. Myös sijaisisen pyyntö sukkahousujen haarakohdan käyttämisestä näyttyy lukijalle seksuaalisena, vaikka kohtauksessa ei tarkenneta, laittaako Ruut sukkahousuja jalkaan vai ei. Birgen kokemus sijaisistä taas on selkeää seksuaalista väkivaltaa. Lapsen rintojen koskeminen on seksuaalista väkivaltaa, vaikka taustalla olisikin syy katsoa, onko rinnat kasvaneet. Sijaisillä ei ole lääketieteellistä syytä tietää Birgen rintojen kokoa, minkä takia lukijalle sijaisisen käytös näyttyy suoraan väkivaltana. Alkoholismiperheessä kasvaneet

lapset kokevat usein myös seksuaalista väkivaltaa (Orjasniemi & Kurvinen 2017), mikä näkyy myös Ruutin ja Birgen kokemuksissa.

Alkoholismiperheessä kasvaville lapsille on yleistä tuntee häpeää omia vanhempia kohtaan. Yleensä häpeän tunne johtuu lapsin pelätessä, mitä kaverit ja muut ikätoverit ajattelevat hänestä tai hänen perheestään. (Orjasniemi & Kurvinen 2017.) Myös Ruut kuvaa häpeää esimerkiksi kotiansa ja äitiänsä kohtaan:

En ole kertonut kavereilleni koska ne ihmettelisivät. Kun kaverit haluavat tulla meile, keksin valheita ja tekosyitä etteivät ne tule. Hävettää vanhanaikainen talo, sotku. [– –] Joskus äiti tulee Tikkanan risteyksessä kyytiin ja huutaa minua kovalla äänellä. Minä hymyilen vieruskaverille enkä katso äitiä ollenkaan. Nyt äiti on jättänyt tulematta, mutta minua hävettää se että minua hävettää. (IT 72–73.)

Ruut häpeää kotiansa ja äitiänsä, koska pelkää muiden ihmisten reaktioita. Hän ei halua kertoa kavereille, että kotona ei ole pesukonetta tai edes vesijohtoa, koska ei halua selitellä omaa tilannettaan. Usein alkoholistiperheessä kasvaneet lapset uskovat, että vain heidän perheessään käytetään alkoholia, eivätkä he siksi halua puhua omista kokemuksistaan muille (Orjasniemi & Kurvinen 2017). Myös Ruut uskoo, että kukaan hänen kavereistaan ei voisi ymmärtää hänen tilannettaan, minkä takia hän ei halua kertoa muille kokemuksistaan.

Ruut on myös nähnyt, miten hänen siskoaan kohdellaan muiden toimesta: ”Kun Birge kulkee Risto Tarhasen ohi, Risto Tarhanen pitää nenästään kiinni.” (IT 40.) Ruut ajattelee, että kaikki kohtelevat häntä ja Birgeä samalla tavalla, koska he ovat samoista olosuhteista ja samasta perheestä. Ruut kokee, että Risto Tarhasen reaktio Birgen ohikulkemiseen voisi hyvin olla myös reaktio Ruutin ohikulkemiseen.

3.2 Alkoholismin ylisukupolvisuus

Ilosen talon alkoholismin kuvauksessa on keskeisenä osana myös ylisukupolvisuus.

Tutkimusten mukaan alkoholistiperheessä kasvaneet lapset käyttävät aikuisiällä muita todennäköisemmin alkoholia ongelmallisesti (ks. esim. Sipilä ym. 2023). Yksi syy tälle on mallioppiminen, eli lapsi oppii vanhempiensa asenteet ja suhteet alkoholia ja humalassa oloa kohtaan. Alkoholi näyttäytyy lapselle osana aikuisuutta ja humalatilaa tavoiteltavana. (Moore & Rothwell & Segrott 2016.) Teoksessa ylisukupolvisuus ei kuitenkaan toteudu yksiselitteisesti, sillä vain toinen sisaruksista sairastuu alkoholismiin toisen pysyessä siitä etäämpänä. Näin teos rikkoo ajatusta väistämättömästä periytyvyydestä ja korostaa yksilön valintojen ja olosuhteiden merkitystä.

Auri pelkää lapsiensa seuraavan hänen jalanjälkiään. Aurilla on koko teoksen ajan selkeä toive psykologin urasta, mutta alkoholismien ja rankan lapsuuden takia hänen toiveensa ei käyneet toteen. Hän ei halua, että Ruut ja Birge alkavat juomaan tai lopettaisivat koulunkäynnin: ”– Minä olen ollut teille varoittava esimerkki. Älkää te tehkö minun virheitäni.” (IT 94.) Lukijalle on selvää, että Auri kokee huolta lapsistaan, vaikka ei ole kyennyt sairauden keskellä huolehtimaan heistä tarvittavan hyvin.

Aurin lapsuudesta ei kerrota teoksessa paljoa. Hänen vanhemmistaan mainitaan, että Auri ei ole tavannut äitiään täytettyään 2 vuotta, eikä ole koskaan tiennyt isäänsä. Aurin äiti, Vuokko, käy kuitenkin Tomperilla kylässä, kun Auri on täyttänyt 37-vuotta.

Lopulta Tomperin perheen lapset alkavat käyttämään alkoholia kasvettuaan alkoholin ympäröimänä. Kun Birge muuttaa kotoa pois ja hän alkaa käymään baareissa, Ruut jää yksin ja joutuu navigoimaan ympäristöönsä yksin. Birge jättää myös lukion kesken, menettää asuntonsa ja priorisoi alkoholia, joten Aurin pelko käy toteen. Ruut kertoo Birgen juomisesta ensimmäisen kerran, kun Auri raitistuu:

Äiti on saatu selväksi. Kymmenen vuoden viina haihtui sen verestä kun raittiusohjaaja puhui sille Järvenpäässä järkeä joka päivä aamulla ja illalla. [– –] Ajattelen Birgeä, joka istuu baarissa, vaikka äiti ei siellä enää istu. Se on kummallista ja outoa. Odotan että Birge tulisi rantaan uimaan. [– –] Birgeä ei näy. (IT 101.)

Ruutille Birgen alkoholin juominen on mullistava tekijä. Hän on tottunut navigoimaan ympäristöönsä siskonsa kanssa, mutta äidin ja Birgen muutettua Jyväskylään hänen täytyy huolehtia sekä itsestään että talosta yksin. Ruut on huolissaan Birgestä: ”Jokainen ajattelee omaa parastaan. Kukaan ei ajattele Birgeä.” (IT 109.) Hän näkee Birgen sairauden uhrina ja kokee, että muut ihmiset eivät halua auttaa häntä.

Ruut ei kerro omasta juomisestaan kovin tarkasti tai pitkään. Hän mainitsee yhden kesän, jonka aikana hän juo poikaystävänsä kanssa joka päivä: ”Me maataan koko kesä niiden piha-aitassa peiton alla. – – Sängyn alla on kiljuämpäri. Me juodaan sitä joka päivä – –.” (IT 129.) Hän ei kuitenkaan kerro olevansa baarissa säännöllisesti, toisin kuin Auri ja Birge. Teos kuitenkin loppuu, kun Ruut on omien sanojensa mukaan ”kaksikymmentä ja vähän yli”, ja alkoholismiin voi sairastua minkä ikäisenä vain. Toisaalta alkoholismi ei tutkimusten mukaan aina periydy vanhemmalta lapselle, vaan alkoholistiperheessä kasvaminen altistaa sille (ks. esim. Sipilä ym. 2023).

4 Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Kreetta Onkelin romaania *Ilonen talo* ja sen lapsikertojaa. Tutkin jälkiklassisen narratologian avulla, miten lapsikertoja kertoo tapahtumista ja miten kerronta muuttuu hänen kasvaessaan. Hyödynnän tutkielmassani etenkin narratologi Wayne C. Boothin teosta *The Rhetoric of Fiction* (1983) sekä reseptiotutkimuksen teoreetikko Wolfgang Iserin teosta *The Act of Reading* (1978).

Toisessa luvussa esitän, kuinka lapsikertojan kognitiivinen ja kielellinen rajoitus vaikuttaa kerrontaan. Lapsikertoja turvautuu kerronnassaan pääosin näyttämiseen (*showing*) kertomisen (*telling*) sijaan. Kerrontaan syntyvät aukot vaikuttavat lukukokemukseen, sillä lukijan täytyy käyttää kontekstia ja omia, jo valmiina olevia tietoja apuna teoksen tulkitsemisessä. Tutkimuksessani huomaan, että kertojan kasvaessa myös edellä mainitut rajoitukset katosivat, esimerkiksi tunnesanojen osalta. Kasvaneella kertojalla on ymmärrys siitä, mikä on kerronnalle tärkeää.

Kolmannessa luvussa erittelen, miten lapsikertoja kokee alkoholin täyteen kasvuympäristönsä. Esittelen, minkälaisia tunteita ja tapahtumia hän kertoo omasta lapsuudestaan. Jatkan lapsuudesta kertojan aikuisuuteen, jossa alkoholismien ylisukupolvisuus tulee esille. Teoksen alkoholismia tutkiessa tukeudun etenkin sosiologisiin tutkimuksiin alkoholismista ja sen vaikutuksesta lapseen. Tutkin, kuinka muuttuva ympäristö vaikuttaa teoksen päähenkilöön eli kertojaan. Alkoholismi näyttäytyy lapsikertojan kautta samanaikaisesti arkisena ja käsittämättömänä ilmiönä. Kun Ruut ei selitä tapahtumien syy-seuraussuhteita selkeästi, kerronta jättää paljon tilaa lukijan tulkinnoille. Romaanin naiskeskeinen näkökulma puolestaan rikkoo kirjallisuuden traditioita alkoholismien kuvauksesta.

Kertoja on suuri osa *Ilosta taloa*, sillä teos on kirjoitettu täysin ensimmäisen persoonan näkökulmasta ja preesens-muodossa. Teos näyttää alkoholistiperheen kasvavan lapsen elämää suoraan lapsen näkökulmasta. Tutkielmani osoittaa, että lapsen rajallinen näkökulma ei kavenna teoksen merkityksiä, vaan päinvastoin laajentaa niitä siirtämällä keskeisen tulkintavastuun lukijalle. Äitiys nousee teoksessa jatkuvasti esille, ja sen tutkiminen olisikin hyvin antoisaa sekä perheen äidin että Birgen vanhemmuuden kautta. Myös lapsikertojaa olisi mahdollista tutkia enemmän etenkin sisäistekijän käsitteen kautta.

Lähteet

- IT = Onkeli, Kreetta 1996/2006: *Ilonen talo*. Helsinki: WSOY.
- Booth, Wayne C. 1983: *The Rhetoric of Fiction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Denham, Susanne A. 1998: *Emotional Development in Young Children*. New York: Guilford Press.
- Fowler, Roger 1977: *Linguistics and the Novel*. Lontoo: Methuen.
- Genette, Gérard 1980: *Narrative Discourse. An Essay in Method*. Käänt. Jane E. Lewin. Ithaca: Cornell University Press. Ranskankielinen alkuteos 1972.
- Häkkinen, Margareeta 17.1.2023: Alkoholiriippuvuus. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00196> [haettu 23.1.2026]
- Iser, Wolfgang 1978: *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*. London: Routledge.
- Launis, Kati 2006: Miksi Lopo juo? Nainen ja alkoholi 1800-luvun ja 1900-luvun alun kirjallisuudessa. Teoksessa *Täysi kattaus. Ruokaa ja juomaa kirjallisuudessa*. Toim. Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková. Taiteiden tutkimuksen laitos. Sarja A, n:o 58 Turku: Turun yliopiston kotimainen kirjallisuus, 244–268.
- Lehtimäki, Markku 2024: Narratologia. Teoksessa *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS, 131–140. <https://doi.org/10.21435/tl.287>
- Lehtimäki, Markku 2022: *Sofi Oksasen romaanitaide. Kertomus, etiikka, retoriikka*. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/skst.1482>
- Lehtimäki, Markku & Mäkikalli, Aino 2024: Uuskritiikki ja lähilukeminen. Teoksessa *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS, 366–377. <https://doi.org/10.21435/tl.287>
- Martin, James R. & White, Peter R. R. 2005: *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. Lontoo: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230511910>
- Moore, Graham; Rothwell, Heather & Segrott, Jeremy 2010: An exploratory study of the relationship between parental attitudes and behaviour and young people's consumption of alcohol. Julkaisussa *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 5(1).
- Nikolajeva, Maria 2002: *The Rhetoric of Character in Children's Literature*. Lanham, Md.: Scarecrow Press.
- Nünning, Ansgar 1997: But why will you say that I am mad? On the Theory, History, and Signals of Unreliable Narration in British Fiction. Julkaisussa *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 22, 83–105.
- Nünning, Ansgar 1999: Unreliable, compared to what: Towards a Cognitive Theory of Unreliable narration: Prolegomena and Hypotheses. Teoksessa *Grenzüberschreitungen: Narratologie im Kontext /Transcending Boundaries: Narratology in Context*. Toim. Grünzweig, Walter & Solbach, Andreas. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 53–73.

Orjasniemi, Tarja Anne-Maija & Kurvinen, Anne 2017: Häpeän päivät, pelon yöt: Lapsuuskokemuksia päihdeperheessä. Julkaisussa *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 25(2), 127–143.

Riggan, William 1981: *Pícaros, Madmen, Naifs, and Clowns: The Unreliable First-person Narrator*. Norman: University of Oklahoma Press.

Rontu, Heli 2004: Suomalais-suomenruotsalainen koti kaksikielisenä kasvuympäristönä. *Virittäjä* 2/2004, 224–240.

Sihto, Tiina & Hokkila, Kirsi 2023: Lapset ja nuoret sairaan vanhempansa hoivaajina. Julkaisussa *Hoivan pimeä puoli*. Toim. Sihto, Tiina & Vasara, Paula. Helsinki: Gaudeamus, 59–80.

Sipilä, Pyy; Keski-Rahkonen, Anna; Lindbohm, Joni; Rose, Richard; Kaprio, Jaakko 2023: Paternal and Maternal Problem Drinking and Lifetime Problem Drinking of Their Adult Children. Julkaisussa *Twin Research and Human Genetics*, 26(2), 152–163.

Voogt, Carmen; Beusink, Miriam; Kleinjan, Marloes; Otten, Roy; Engels, Rutger; Smit, Koen; Kuntsche, Emmanuel 2017: Alcohol-related cognitions in children (aged 2–10) and how they are shaped by parental alcohol use: A systematic review. Julkaisussa *Drug and alcohol dependence*, vol 177, 277–290.